

УЧЕБНА ПРОГРАМА ПО ГЕОГРАФИЯ И ИКОНОМИКА ЗА VIII КЛАС

(ОБЩООБРАЗОВАТЕЛНА ПОДГОТОВКА)

КРАТКО ПРЕДСТАВЯНЕ НА УЧЕБНАТА ПРОГРАМА

Обучението по география и икономика в **осми** клас е насочено към придобиване на ключови компетентности чрез овладяване на знания, умения и отношения, свързани с природата на Земята, природноресурсния ѝ потенциал и устойчивото развитие на географското пространство. Продължава формирането на географската култура на учениците. Основната цел е те да намерят смисъл от наученото и да открият приложението му в нови и непознати ежедневни ситуации. От тях не се изисква безцелно запаметяване на данни и факти, а разбиране и възприемане на географията като наука и на подходите и средствата при използване на географското знание за личностна, професионална и социална реализация.

ОЧАКВАНИ РЕЗУЛТАТИ ОТ ОБУЧЕНИЕТО ЗА ПОСТИГАНЕ НА ОБЩООБРАЗОВАТЕЛНА ПОДГОТОВКА ВКРАЯ НА КЛАСА

Области на компетентности	Знания, умения и отношения
Планетата Земя	Доказва с примери кълбовидната форма и движенията на Земята. Прави изводи за влиянието на формата на Земята и движенията ѝ върху протичащите явления и процеси в природата и живота на човека.
География на природата	Характеризира геосферите и природните комплекси. Оценява природноресурсния потенциал на Земята. Дефинира идеята за устойчиво развитие и обяснява глобални проблеми.
Географска информация	Идентифицира и локализира географски обекти по карта. Интерпретира географска информация от различни източници. Представя географска информация в различни форми.

УЧЕБНО СЪДЪРЖАНИЕ

Теми	Компетентности като очаквани резултати от обучението	Нови понятия
<p><u>Планетата Земя</u></p> <p>Форма и размери на Земята</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Доказва с примери кълбовидната форма на Земята. • Описва по схема размерите на Земята (площ, дължина на полярния и екваториалния радиус, обиколка на Екватора). • Прави изводи за влиянието на формата на Земята върху живота на нея. 	<p>елипсоид</p> <p>геоид</p>
<p>Движения на Земята</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Доказва с примери движението на Земята около оста ѝ. • Прави изводи за последиците от движението на Земята около оста ѝ. • Прави изводи за последиците от движението на Земята около Слънцето и от наклона на земната ос за живота на Земята. 	<p>местно време</p> <p>часови зони</p> <p>линия на смяна на датата</p>
<p><u>География на природата</u></p> <p>Геосферен строеж на системата Земя</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Характеризира геосферния строеж на системата Земя. • Дава примери за взаимовръзки между атмосфера – литосфера – хидросфера – педосфера – биосфера. • Представя модел на системата Земя. • Разбира значението на взаимовръзките в системата Земя. 	

<p>Атмосфера</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Познава състава на атмосферния въздух. • Описва вертикалния строеж на земната атмосфера – тропосфера, стратосфера, мезосфера, термосфера, екзосфера. • Коментира значението на състава и строежа на атмосферата за живота на Земята. • Дава примери за въздействието на човека върху състоянието на атмосферата. • Обяснява нагряването и изстиването на въздуха. • Обяснява по схема слънчевата радиация – пряка, разсеяна, отразена и сумарна. • Разбира влиянието на географската ширина и вида на подстилащата повърхнина върху топлинния режим. • Обяснява изменението на температурата във височина. • Обяснява разпределението на слънчевата радиация по карта. • Обяснява факторите, от които зависи изпарението. • Знае какво е влажност на въздуха. • Разграничава видове облаци (перести, слоести, кълбести) и валежи (според мястото на образуване, агрегатното състояние и начина на изваляване). • Обяснява разпределението на валежите по изохиетна карта. • Обяснява влиянието на неблагоприятни природни явления (поройни валежи, обилни снеговалежи, градушка, поледица) върху живота на човека и правилата за поведение при гръмотевична буря. • Обяснява по схема общата атмосферна циркулация. • Разграничава видове въздушни маси. • Обяснява топъл и студен фронт (вкл. по схема) – образуване и време. • Сравнява циклон и антициклон и времето в тях. • Чете синоптична карта. • Изработва елементарна прогноза на времето. 	<p>излъчване от земната повърхност радиационен баланс</p> <p>вертикален температурен градиент изотерми</p> <p>кондензационно ниво кълбесто-дъждовни и слоесто-дъждовни облаци</p>
-------------------------	---	---

Хидросфера	<ul style="list-style-type: none"> • Обяснява климатообразуващата роля на радиационните, циркулационните и географските фактори. • Характеризира климатичните пояси и планинската област на Земята по карта и с климатограма (териториален обхват, климатични фактори, климатични елементи, стопанска оценка). • Представя информация за влиянието на човека върху климата в различни форми. 	климатични промени
	<ul style="list-style-type: none"> • Знае за свойствата разтворимост и топлемжост на океанската и морската вода. • Обяснява хоризонталното разпределение на температурата и солеността на океанската и морската вода по карта. • Коментира значението на свойствата на океанската и морската вода за климата на Земята и живота на човека. • Дефинира какво е океанска (морска) вълна. • Разграничава видове вълни – ветрови, земетръсни (цунами) и приливни. • Знае причините за образуването на приливите и отливите. • Оценява значението на вълните, приливите и отливите за живота на човека. • Дефинира океанско (морско) течение. • Обяснява образуването на ветровите, компенсационните, студените и топлите течения. • Изработва схема (вкл. чрез информационни технологии) на основните океански и морски течения в Световния океан. • Оценява значението на океанските и морските течения за климата на Земята и живота на човека. 	височина на вълната приливи и отливи

	<ul style="list-style-type: none"> • Разграничава видове подземни води (грунтови, артезиански (напорни), карстови и минерални). • Разграничава видове езера (според произхода на езерната котловина, според начина на оттичане). • Обяснява образуването на блатата и ледниците (планински и континентален тип ледник) и териториалното им разположение. • Оценява значението на подземните води, езерата и ледниците за живота на Земята. • Обяснява формирането на речните води. • Обяснява връзката на хидрографските елементи на реката с релефа и климата. • Характеризира видовете речен режим по хидрограма и видове речно подхранване (снежно, смесено, дъждовно). • Оценява значението на реките за живота на Земята и въздействието на човека върху тях. • Обяснява влиянието на хидроложки природни явления върху живота на човека и правилата за поведение при наводнение и лавина. 	<p>водно количество речен отток</p>
	<ul style="list-style-type: none"> • Изработва схема на вътрешния строеж на Земята. • Характеризира състава на земната кора. • Сравнява океанския и континенталния тип земна кора. • Разбира тектоника на плочите. 	<p>астеносфера, литосферни плочи ефузивни и интрузивни скали срединноокеански хребети океански падини, островни дъги</p>

<p>Литосфера</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Характеризира ендегенните (вътрешни земни сили) релефообразуващи процеси – същност, тектонски движения (колебателни, нагъвателни, разломни), вулканизъм и земетръсна дейност. • Прави изводи за териториалното разположение на вулканите и земетръсната дейност. • Обяснява влиянието на земетресенията върху живота на човека. • Характеризира екзогенните (външни земни сили) релефообразуващи процеси – същност, форми, териториално разпространение. • Разпознава екзогенни форми (свлачище, срутище, дюни, пролом, алувиална низина, пещера, циркус, коритовидна долина, прибойна ниша, пясъчна коса) по описание или изображение. 	<p>антиклинала синклинала хорст грабен изветряне ерозия екзарация абразия карстов процес еоличен процес</p>
<p>Педосфера. Биосфера</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Характеризира почвата – същност, фактори на почвообразуването, образуване, състав и свойства. • Знае основните типове, териториалното им разпространение и значение. • Характеризира биосферата – състав, обхват, процеси. • Дава примери за въздействието на човека върху педосферата и биосферата. 	<p>зонални, а зонални, тундрови, подзолисти почви</p>
<p>Природни компоненти и природни комплекси. Природни зони</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Знае какво е природногеографски комплекс (геосистема) и неговите особености. • Разбира същността на географската обвивка. • Обяснява основните закономерности на географската обвивка (зоналност, а зоналност, цялостност и ритмичност). • Характеризира природните зони на Земята. 	<p>природни компоненти пълен и непълен природен комплекс природен риск</p>
<p>Природноресурсен потенциал на Земята</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Разграничава природно условие, природен ресурс и видовете природни ресурси (изчерпаеми, неизчерпаеми, възобновяеми и невъзобновяеми). • Оценява природните ресурси (енергийни, минерално-суровинни, климатични, водни, поземлени, биологични) на Земята. 	<p>природноресурсен потенциал</p>

	<ul style="list-style-type: none"> • Създава карта на териториалното разпространение на различни природни ресурси, вкл. чрез информационни технологии. 	
Глобални проблеми на съвременността	<ul style="list-style-type: none"> • Дефинира суровинно-енергийния и екологичния проблем. • Обяснява причините за възникване и последиците от суровинно-енергийния и екологичния проблем. • Коментира начини за преодоляване на суровинно-енергийния и екологичния проблем. • Знае същността на идеята за устойчиво развитие. • Анализира различни източници на информация. 	<p>глобални проблеми</p> <p>алтернативни източници на енергия</p> <p>кръгова икономика</p>

ПРЕПОРЪЧИТЕЛНО ПРОЦЕНТНО РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ НА ЗАДЪЛЖИТЕЛНИТЕ УЧЕБНИ ЧАСОВЕ

За нови знания	58%
За упражнения (дейности)	22%
За преговор	5%
За обобщение	5%
За контролни работи	10%

Годишният брой часове за изучаване на учебния предмет география и икономика в VIII клас е определеният годишен брой часове в прилагания в училището рамков учебен план.

Допълнителни уточнения за конкретния учебен предмет география и икономика

- При реализация на програмата спазването на последователността в темите е задължително.
- Разпределението на съдържанието в подтеми се прави по преценка на този, който използва учебната програма, и в зависимост от целта – от автори на учебници при разработване на отделни урочни статии или от учители при планиране и реализиране на отделния учебен час, като учителят може да прецени различно от предложеното в учебника разпределение на съдържанието в подтеми.

- В подбора на ситуации за представяне на изучаваните теми и проблеми и на задачите за прилагане на усвоените знания, умения и отношения следва да преобладават ситуации от практиката и решаване на житейски казуси.
- Необходимо условие за постигане на целите на обучението по география и икономика в VIII клас е да се даде възможност на ученика да прави анализи, сравнения, обобщени изводи, като използва статистически, текстови и графични източници на географска и икономическа информация, както и информационни технологии и интернет за търсене и представяне на собствени решения и изразяване на личностна позиция по глобални проблеми.
- По своя преценка учителят може, съобразно интересите на учениците, да въведе и приложи и други единични понятия и факти, с които да представи по-пълна географска картина, без това да довежда до възпроизвеждането на определенията им.

СПЕЦИФИЧНИ МЕТОДИ И ФОРМИ ЗА ОЦЕНЯВАНЕ НА ПОСТИЖЕНИЯТА НА УЧЕНИЦИТЕ

Съотношение при формиране на срочна оценка:

Текущи оценки (от устни, от писмени, от практически изпитвания)	40%
Оценки от контролни работи	40%
Оценки от други участия (работа в час, изпълнение на домашни работи, работа по проектни задания и др.)	20%

ДЕЙНОСТИ ЗА ПРИДОБИВАНЕ НА КЛЮЧОВИТЕ КОМПЕТЕНТНОСТИ, КАКТО И МЕЖДУПРЕДМЕТНИ ВРЪЗКИ

Ключови компетентности	Дейност
Компетентности в областта на българския език	Дефиниране, описване, определяне, обясняване, сравняване, разграничаване, групиране, характеризиране, анализиране на географски обекти, процеси и явления; изказване на обобщени изводи; оценяване значението на обекти, процеси, явления. Съставяне на текст (вкл. разширен план, научно съобщение, реферат, есе). Разбира, използва, съпоставя, оценява и осмисля различни по формат текстове (непрекъснат –

	писмена реч, организирана в изречения, структурирани в абзаци; прекъснат – таблица, графика, диаграма, списък, изображение и др.; смесен – комбинация от прекъснат и непрекъснат текст), включително и дигитални, за изпълнение на определени географски задачи.
Математически компетентности и основни компетентности в природните науки и технологиите	Познаване на основни понятия, закономерности, процеси и явления; идентифициране и локализиране на географски обекти по карта, четене на географска карта (вкл. синоптична карта); анализиране на климатограма, хидрограма, стълбчеста и кръгова диаграма; сравняване, разграничаване, разпознаване, групиране, характеризиране на географски обекти, процеси и явления, обобщаване на географска информация, даване на отговори, основани на доказателства и изводи; оценяване на значението на обекти, процеси, явления; изработване на схеми, таблици, карти, на елементарна прогноза на времето.
Дигитална компетентност	Използване на ИКТ за търсене, събиране, интерпретиране, представяне и обмен на информация за изпълнение на конкретна задача. Използване на мултимедия за представяне на продукти от изпълнение на конкретна задача.
Умения за учене	Самонаблюдаване и наблюдаване на съучениците, упражняване на самоконтрол при изпълняване на дидактически и/или комуникативни задачи, както и при учене с цел определяне на собствените силни и слаби страни, на собствения стил на учене.
Социални и граждански компетентности	Разумно действие в различни житейски ситуации.
Умения за подкрепа на устойчивото развитие и за здравословен начин на живот и спорт	Осъзнаване на необходимостта от опазване на околната среда.

Ключови компетентности	Междупредметни връзки
Компетентности в областта на българския език	Български език и литература: Използва знания и развива умения за работа с различни видове текст в устна или в писмена форма за изпълнение на конкретна дидактическа или изследователска задача с цел обогатяване на езиковата култура. Използва знания и развива умения за работа с терминологичен речник.
Умения за общуване на чужди езици	Чужди езици: Ползва знания от текстове с географско съдържание, изучавани по чужд език.

<p>Математическа компетентност и основни компетентности в природните науки и технологиите</p>	<p>Математика: Математическата компетентност включва в различни степени възможностите да се използват математически методи на мислене (логическо и пространствено мислене), което спомага за използването на пространствени ориентири при работата с модели, схеми и диаграми. Преминава от един вид зададена информация към друг вид. Познава фигурите сфера и кълбо. Събира, описва и представя данни по различен начин. Интерпретира и оценява информация, представена с графики, таблици или диаграми. Знае понятията средноаритметично и пропорция. Оценява и използва съдържателно получен резултат и прогнозира развитието му.</p> <p>Човекът и природата, химия и опазване на околната среда: Описва характерни свойства на прости вещества и по-важни техни съединения. Знае химични елементи от Менделеевата таблица. Въведено е понятието състав на въздуха. Свързва замърсители на въздуха с конкретни екологични проблеми (киселинен дъжд, парников ефект, озонова „дупка“). Описва значението на озона за запазване на живота на планетата. Определя продукти на химични взаимодействия на кислорода като замърсители на околната среда (серен диоксид, въглероден оксид, въглероден диоксид)</p> <p>Човекът и природата, физика и астрономия: Описва пренасянето на топлина чрез топлопроводност, конвекция и преходните състояния на веществата с примери от всекидневието и природата. Характеризира телата с величините обем, маса и температура и измерва тези физични величини. Разграничава натиск и налягане при твърди тела и газове. Разпознава изучавани обекти и явления в природата. Въведени са понятията: изотерми и сила на привличане. Обяснява изобарен процес. Разграничава видове движения, запазване и преобразуване на механичната енергия, свойства на въздуха и водата и преходи между състоянията на веществата.</p>
<p>Дигитална компетентност</p>	<p>Информационни технологии: Извършва подготовка на звукова и видео информация в интернет. Ползва, създава, споделя и организира общи документи (текстов документ, електронна таблица, формуляр и др.) и събития (календар) в интернет за съвместна работа в екип.</p>
<p>Умения за учене</p>	<p>Български език и литература и информационни технологии: Развива основни умения за езикова и дигитална грамотност.</p>

<p>Социални и граждански компетентности</p>	<p><u>Български език и литература:</u> Умее да изслушва и да сравнява различни гледни точки при участие в диалог и в дискусия, проявява толерантност при оспорване на мнение, различно от своето.</p> <p><u>Български език и литература, информационни технологии, технологии и предприемачество:</u> Изгражда умения за работа в екип.</p> <p><u>Информационни технологии:</u> Познава и спазва правилата за безопасна работа с компютър. Уважава правото на интелектуална собственост.</p>
<p>Инициативност и предприемчивост</p>	<p><u>Биология и здравно образование:</u> Подкрепя дейности, насочени към опазване на околната среда.</p>
<p>Умения за подкрепа на устойчивото развитие и за здравословен начин на живот и спорт</p>	<p><u>Физическо възпитание и спорт:</u> Познава природните планински и туристически ресурси и защитените територии и познава местните ветрове. Изброява правила за предпазване при валежи и ветрове.</p> <p><u>Биология и здравно образование:</u> Представя словесно същността и значението на устойчивото развитие за човечеството. Прогнозира резултати от въздействия на човека върху природата. Описва и илюстрира с примери биоразнообразието на България и защитени природни обекти в България.</p>